

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาผลกระทบของนิคมอุตสาหกรรมครั้งนี้ ได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มารวบรวมไว้เพื่อเป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการพัฒนาที่เกิดขึ้น โดยได้ศึกษาถึง ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยทั่วไป และนิคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นต่อไป โดยจะกล่าวเป็นลำดับต่อไปนี้

1. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม แบ่งออกได้ดังนี้คือ

1.1.1 แบบแผนที่ตั้งอุตสาหกรรมแบบกระจายตัว (Dispersed Pattern) แบบแผนที่ตั้งในลักษณะนี้เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นที่ต้องอยู่ห่างกัน (Mutual Repulsion) เหตุผลของผู้ประกอบการในการตัดสินใจเลือกที่ตั้งดังกล่าว คือ การแข่งขันปัจจัยการผลิตที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งหาได้ยาก

1.1.2 แบบแผนที่ตั้งอุตสาหกรรมแบบกระจุกตัว (Clustered Pattern) แบบแผนที่ตั้งในลักษณะนี้จะเป็นอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ใกล้ตลาด และตลาดของผู้บริโภคจะมาอยู่รวมกัน ในที่ที่ไม่กี่แห่ง และอาจเนื่องมาจากแหล่งวัตถุดิบมีน้อย อุตสาหกรรมเหล่านี้จึงต้องมาตั้งอยู่ใกล้กัน เพื่อพึ่งพาแหล่งวัตถุดิบด้วยกัน

Nourse (1968:85-92) ให้คำอธิบายในเชิงการประหยัดจากการประหยัดจากการมารวมตัวกัน หมายถึงการที่อุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ได้รับประโยชน์จากการรวมตัวกัน เป็นกลุ่ม เช่นผู้ผลิตได้รับประโยชน์จากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม หรือ หน่วยธุรกิจของตนให้ ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมหรือหน่วยผลิตของคนอื่น เป็นต้น แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

ก. การประหยัดค่าขนส่ง (Transport Economies) คือ การประหยัดค่าขนส่งเมื่อหน่วยผลิตตั้งอยู่ใกล้กัน โรงงานอุตสาหกรรม หรือหน่วยผลิตมักเลือกทำเลที่ตั้งอยู่ตามเส้นทางคมนาคมเพื่อว่าการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบจะได้สะดวก เพราะเส้นทางคมนาคมเป็นตัวเชื่อมกับสถานที่อีกแห่งหนึ่ง ทำให้เกิดความเจริญขึ้นตามเส้นทางคมนาคม หน่วยผลิตซึ่งมีตลาด และแหล่งวัตถุดิบกระจัดกระจายทั่วไปนั้น จะตั้งอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อลดค่าขนส่งให้ต่ำที่สุด

ข. การประหยัดภายในอันเป็นผลจากการเพิ่มปริมาณการผลิต (Internal economies of scale to the firm) หมายถึงการประหยัดภายในอันเป็นผลมาจากปริมาณการผลิตของหน่วยผลิตมีจำนวนมาก จนบางครั้งอาจทำให้เกิดเมืองใหม่ขึ้นมาเพราะการจ้างแรงงานสูง อุตสาหกรรมเหล่านี้จะตั้งอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากร เกิดการประหยัดต่อขนาดภายใน (Internal economies of scales) หมายถึง การที่ต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ยลดต่ำลง อันเป็นผลมาจากอัตราการผลิตเพิ่มสูงขึ้น เช่น ค่าขนส่งสินค้าสำเร็จรูปของสินค้าต่อหน่วยอาจต่ำลงเมื่อรวมสินค้าไปที่ละมาก ๆ เป็นต้น

ค. การประหยัดภายนอกในอุตสาหกรรมเดียวกัน (External economies of scale to the firm that are internal to the industry) หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมประเภทเดียวกัน มาตั้งอยู่ที่เดียวกัน

W. Isard (1960:404-409) เรียกการประหยัดประเภทนี้ว่า Localization economies หมายถึง การลดลงของต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสินค้าภายในหน่วยผลิต เมื่ออุตสาหกรรมประเภทใดประเภทหนึ่งของหน่วยผลิตเกิดการขยายตัว เช่น เมื่ออุตสาหกรรมขยายตัว ปริมาณคนงานที่มีความชำนาญมีมากขึ้นในบริเวณนั้น หรือผลการวิจัยทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการประหยัดนอกขึ้นในแต่ละหน่วยผลิต

ง. การประหยัดนอกในตัวเมือง (External economies of scale to an industry) หมายถึง การที่อุตสาหกรรมหลาย ๆ ประเภท ซึ่งตั้งอยู่ร่วมกันในบริเวณหนึ่ง เกิดการขยายตัว และมีส่วนทำให้เส้นต้นทุนโดยเฉลี่ยของแต่ละหน่วยผลิตเลื่อนต่ำลงมา เรียกว่า Urbanization economies เช่น การขยายตัวของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ทำให้การบริการขนส่งมีความสะดวกรวดเร็วขึ้น บริการทางการเงินการธนาคารดีขึ้น แรงงานที่ชำนาญมีหลายประเภท เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติการประเมินขนาดของการประหยัดในลักษณะนี้ทำได้ยาก

2. นโยบายในภาครัฐบาลและการวางแผน (Public Policy and Planning)

การเลือกที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นการพิจารณาที่ตั้งในระดับจุลภาค การตัดสินใจเลือกที่ตั้งของแต่ละหน่วยผลิต เช่น ภาครัฐบาลหรือภาคเอกชนต่างมีหลักเกณฑ์ทางเลือกที่ต่างกัน ข้อเท็จจริงในประการนี้ทำให้การตัดสินใจเลือกที่ตั้งมิใช่ปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (เสียต้นทุนต่ำสุดและได้ผลกำไรสูงสุด) แต่เพียงอย่างเดียว เพราะมีปัจจัยภายนอกอีกมากที่จะใช้ประกอบการเลือกที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (David :1971:447-457)

ก. นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาอุตสาหกรรม มีดังนี้

- การกำหนดย่านอุตสาหกรรม (Industrial Zoning)
- การกำหนดเขตนิคมอุตสาหกรรม (Industrial Estate)
- การควบคุมทางการจัดเก็บภาษี (Penalty Tax)
- การส่งเสริมด้านการให้สินเชื่อ เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ
- การปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริการพื้นฐาน

ข. มาตรการเชิงพื้นที่ในการวางแผนอุตสาหกรรม (The Spatial Strategy of Industrial Development Planning) หมายถึง การเลือกพื้นที่เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม สามารถทำได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมาย (Goals) ว่าต้องการกระตุ้นการพัฒนาพื้นที่บริเวณนั้น หรือเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้น ความต้องการและความรุนแรงของปัญหาแต่ละพื้นที่ไม่เท่ากัน เช่นถ้ามีนโยบายที่จะพัฒนาความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมในพื้นที่ ควรเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่นั้นให้มากที่สุด หรือถ้ามีนโยบายที่จะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ก็ควรกำกับและชี้้นำให้การเติบโตของอุตสาหกรรมอยู่ในขนาดและขอบเขตที่เหมาะสม

3. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Linkages)

หมายถึง การประหยัดซึ่งเกิดจากการตั้งโรงงานใกล้กัน และใช้วัตถุดิบจากโรงงานอื่นในการผลิตจะช่วยประหยัดค่าขนส่งโรงงานขนาดเล็กจะได้ประโยชน์จากการกระจุกตัวของโรงงานมากกว่าโรงงานขนาดใหญ่ เนื่องจากมีทุนน้อยและมีขั้นตอนการผลิตน้อยขึ้นจำเป็นต้องอาศัยวัตถุดิบกึ่งสำเร็จรูปจากโรงงานอื่น แต่ในโรงงานขนาดใหญ่อาจมีการใช้สินค้ากึ่งวัตถุดิบจากโรงงานอื่นน้อยกว่า

Sargent Florence (David:1971:32-54 & E) แยกความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง (linkages) ออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

ก. ความสัมพันธ์แนวตั้ง (Vertical Integration) เป็นความสัมพันธ์ในขบวนการผลิตที่ต่อเนื่องกันในสินค้าขั้นเดิมระหว่างขบวนการผลิต เช่น การปั่นด้าย (spinning) การทอผ้า (weaving) การย้อมผ้า (dyeing) เป็นต้น

ข. ความสัมพันธ์แนวขนาน (Convergent , Horizontal or Lateral Integration) เป็นองค์ประกอบสำคัญของย่านอุตสาหกรรม มีการผลิตวัตถุดิบกึ่งสำเร็จรูปของอุตสาหกรรมประเภทเดียวกันและส่งไปยังโรงงานประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูป เช่น โรงงานผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ส่งไปขายโรงงานประกอบรถยนต์

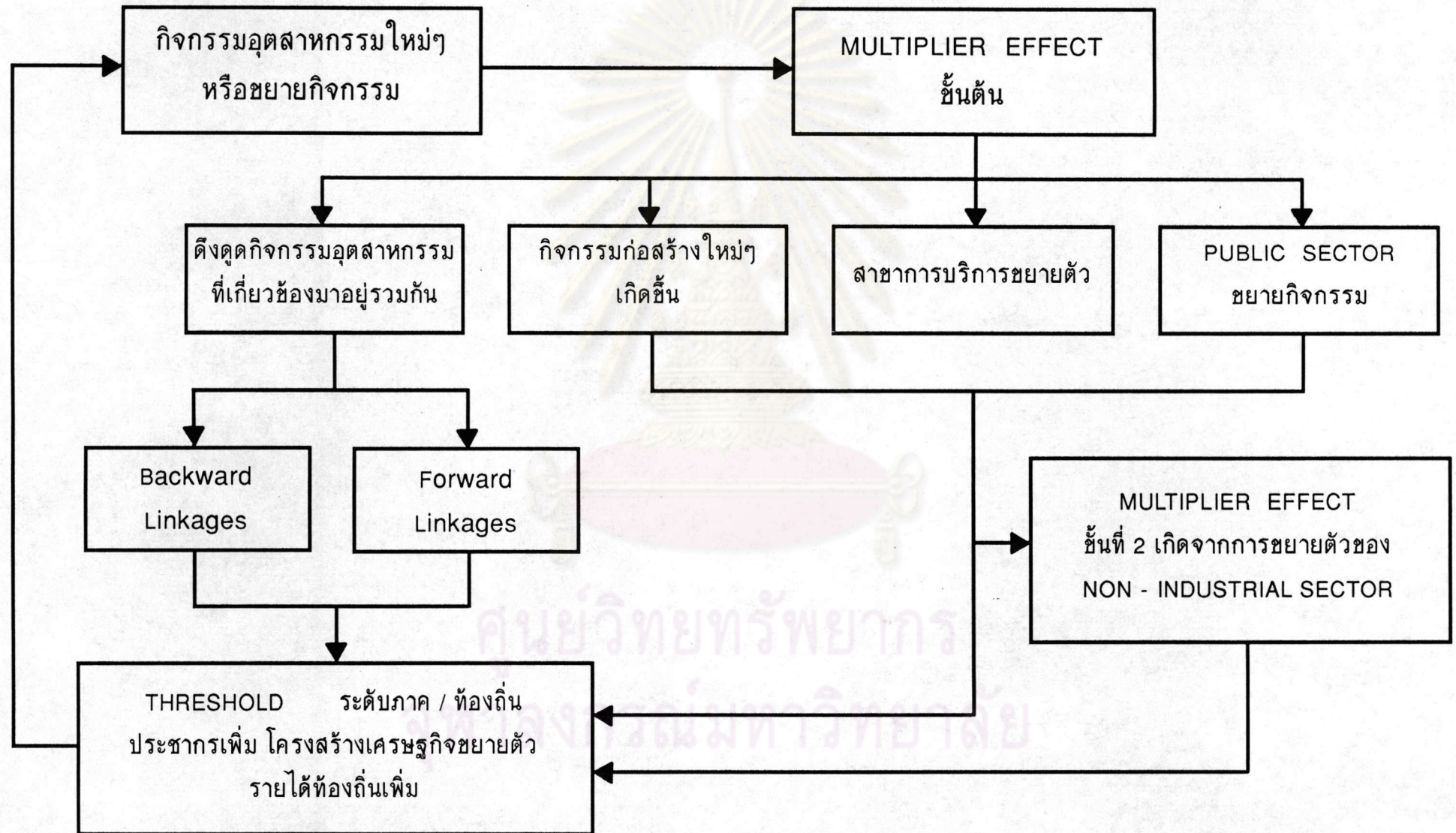
ค. ความสัมพันธ์แนวทแยง (Diagonal or Forward Integration) เป็นการใช้สินค้าจากอุตสาหกรรมต่างประเภท เช่น กลุ่มอุตสาหกรรมเคมี ยาง และพลาสติก ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงอุตสาหกรรมทุกประเภท

ง. ความสัมพันธ์ทางอ้อมเป็นความสัมพันธ์นอกเหนือจากลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานที่มีความชำนาญในอุตสาหกรรมเดียวกัน หรือใช้วัตถุดิบประเภทเดียวกัน หรือเทคนิควิชาเหมือนกัน จะตั้งโรงงานใกล้เคียงกัน เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันในสิ่งที่พื้นที่นั้นมียู่

4. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมภาคและการขยายตัวของเมือง

R.L.Morrill (1970:4-8) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรมว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและกิจกรรมของเมือง (Urban-growth or urban-size growth) การสร้างอุตสาหกรรมใหม่ให้กับตลาดท้องถิ่นหรือตลาดภาคอื่นก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดการจ้างงานและการขยายตัวของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่องกันเป็นจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้จะทำให้ประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นอย่างมาก (Growth in urban-size) ซึ่งจะมีผลให้ภาคหรือ Local industrial thresholds ใหม่ ๆ เกิดขึ้น แนวความคิดเกี่ยวกับ thresholds นับว่ามีความสำคัญมากในการวางแผนระดับภาค ใน Regional Science บ่งไว้ว่า ในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมหรือขยายกิจกรรมอุตสาหกรรมนั้นจะต้องมีจำนวนประชากรขั้นต่ำจำนวนหนึ่ง (Minimum population) จำนวนขั้นต่ำนี้เราเรียกว่า Threshold ผลผลิตทางอุตสาหกรรมจะมาจากเขตอื่น แต่ถ้าประชากรเขตเมืองเพิ่มขึ้นจะมีแรงดึงดูดในการลงทุนหรือขยายอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น แรงงานขยายตัวมากขึ้น Threshold เกิดขึ้นหลายเท่าและทำให้อุตสาหกรรมขยายตัวออกไปอีก จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าระหว่าง Industrial Complete กับ Threshold มีความสัมพันธ์กันอย่างมากทั้ง 2 ปัจจัย รวมทั้ง Multiplier effect ได้ช่วยสร้างให้เกิดการรวมตัวกันทางอุตสาหกรรม และบริการอย่างหนาแน่นในเขตเมือง

แบบจำลองการขยายตัวอุตสาหกรรมและเมือง
(ISARD - PRED MODEL)

2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรม

1. ความหมายของนิคมอุตสาหกรรม

ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมไว้หลายความหมาย ได้แก่ Bredo William (1960 : 1) กล่าวว่า "นิคมอุตสาหกรรม" หมายถึงบริเวณที่ดินซึ่งได้รับการพัฒนา และได้รับการแบ่งที่ดินออกเป็นเขตต่าง ๆ โดยได้มีการวางแผนที่เรียบร้อยแล้ว เพื่อให้เป็นชุมชนธุรกิจอุตสาหกรรม ตามแผนที่ได้วางไว้นั้นได้รวมถึง การจัดการ ถนน ทางรถไฟ การอำนวยความสะดวกในการคมนาคมต่าง ๆ การติดตั้งสาธารณูปโภคให้ นอกจากนี้ตามแผนนั้นอาจจะมีการจัดสร้างโรงงานให้ โดยการขายหรือการให้เช่าซื้อ

United Nations (1968:139) ให้ความหมายของ "นิคมอุตสาหกรรม" หมายถึง บริเวณที่ดินที่เหมาะสมและอยู่ภายใต้การบริหารและพัฒนาในแหล่งเดียวกัน การจัดนิคมอุตสาหกรรมนี้อาจยึดถือหลักที่คิดค่าเช่า ให้เช่า หรือขายให้แก่กิจการอุตสาหกรรมที่จะเข้าไปอยู่และดำเนินการ การจัดการที่ตั้งเหล่านี้ได้จัดบริการด้านถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งอื่น ๆ ด้วย คำว่านิคมอุตสาหกรรมนี้อาจใช้ในความหมายได้ถึง 3 ประการ คือ

ประการแรก อำนวยความสะดวกด้านวัตถุ เช่น ที่ดิน อาคารโรงงาน ถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

ประการที่สอง การจัดให้บริการร่วม

ประการที่สาม สถาบันพัฒนาเครื่องจักรและการจัดบริการการจัดการ และการบริหารงานนิคมอุตสาหกรรมด้วย

Gleckner & Peter H. (1966:2) กล่าวว่า "นิคมอุตสาหกรรม" หมายถึง พื้นที่ดินที่ได้รับการพัฒนาแล้ว และได้มีการจัดแบ่งสัดส่วนที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์แก่ธุรกิจอุตสาหกรรม กลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้การก่อสร้างและการควบคุมให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ และภายใต้กฎข้อบังคับการบริหารของหน่วยงาน และหลักการของนิคมอุตสาหกรรมก็เพื่อแสวงหาผลกำไรของทั้งหน่วยงานที่ดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมและของผู้เช่า นิคมอุตสาหกรรมได้จัดบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ใช้ เพื่อขาย เพื่อให้หรือเพื่อให้เช่าหรือเพื่อที่จะคิดค่าเช่า เช่น ถนน ธนาคาร รถไฟ เป็นต้น

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ให้ความหมายของ "นิคมอุตสาหกรรม" ว่าเป็นพื้นที่จัดสรรไว้สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปรวมกันอย่างเป็นสัดส่วน เพื่อสะดวกในการจัดการ และมีระบบ สาธารณูปโภคพื้นฐานครบครัน เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ ระบบป้องกันน้ำท่วม ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ รวมทั้ง โรงกำจัดน้ำเสียส่วนกลาง นอกจากนี้ยังมีบริการอื่น ๆ เช่น ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ธนาคาร ศูนย์การค้า ที่พักอาศัยสำหรับคนงาน สถานีบริการน้ำมัน

จากความหมายทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า "นิคมอุตสาหกรรม" คือ พื้นที่ที่จัดไว้เพื่อประกอบกิจการอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ ในการเข้ามาอยู่ร่วมกันทำให้รัฐบาลได้อำนวยความสะดวกในเรื่องการให้บริการด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน และเกิดการประหยัดของผู้ประกอบการเองอีกด้วยเนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเรื่องไฟฟ้า ประปา ถนน ฯลฯ ในราคาที่สูง และพื้นที่ที่จัดสรรไว้นั้นยังอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมสะดวกต่อการขนส่ง การดำเนินงานอาจดำเนินการโดยรัฐบาลหรือเอกชนก็ได้ โดยการซื้อหรือเช่าซื้อ

นิคมอุตสาหกรรมแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 เขต คือ เขตอุตสาหกรรมทั่วไป เป็นบริเวณที่จัดไว้สำหรับโรงงานที่ประกอบกิจการผลิตเพื่อการจำหน่ายในประเทศ หรือเพื่อการส่งออก และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวข้องกับประกอบอุตสาหกรรม ส่วนอีกเขตหนึ่ง คือ เขตอุตสาหกรรมส่งออก เป็นพื้นที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมและกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกอย่างเดียว

2. วัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม

2.1 เพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรม ได้ใช้ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานร่วมกันอย่างประหยัดที่สุด ทำให้รัฐบาลสามารถประหยัดเงินงบประมาณในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ได้

2.2 เพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น ได้จัดตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน และไม่ปะปนอยู่ในบริเวณอื่นที่ไม่เหมาะสม

2.3 เพื่อให้มีการควบคุมมลพิษ อันเกิดจากการประกอบการของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2.4 เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศเป็นไปอย่างมีระเบียบ

3. แนวความคิดในการพัฒนาอุตสาหกรรมในรูปของนิคมอุตสาหกรรม

นิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในสหราชอาณาจักรเป็นแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. 2439 ที่ Trafford Park ใน Manchester ดำเนินงานโดยเอกชน สาเหตุที่เกิดนิคมอุตสาหกรรมนั้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นหรือพัฒนาเมือง เช่น ที่เกิดขึ้นในสหราชอาณาจักร ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สหรัฐอเมริกามีความเจริญในด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนทำเลที่เหมาะสมในการจัดตั้งหรือขยายโรงงานอีกทั้งสภาพในนครใหญ่เริ่มไม่เหมาะสมเพราะการจราจรติดขัดและขาดแคลนที่จอดรถ เป็นต้น

จุดมุ่งหมาย การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม จึงเปลี่ยนเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยตรง ซึ่งเป็นการจัดหาที่ดินที่เหมาะสม และพัฒนาที่ดินนั้นโดยจัดสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ อย่างพร้อมมูล แล้วแบ่งที่ดินเป็นแปลง ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเข้ามาสร้างอาคารผลิตสินค้า หรือผู้พัฒนาดำเนินการก่อสร้างอาคารเพื่อให้เช่าผลิตสินค้าต่อไป

ประเภทของนิคมอุตสาหกรรม แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

ก. การแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์

ข. การแบ่งประเภทตามลักษณะ

1. การแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์

1.1 นิคมอุตสาหกรรมทั่วไปเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่มีได้มีจุดประสงค์ เป็นการเฉพาะ มุ่งที่จะจัดสรรที่ดินที่พัฒนาแล้วเพื่อการอุตสาหกรรมเป็นหลัก แบ่งย่อยตามประเภท อุตสาหกรรม ได้ดังนี้

1.1.1 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับอุตสาหกรรมสะอาด (Clean Industry / Non - Pollutive Industry)

1.1.2 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับอุตสาหกรรมที่มีของเสียที่สามารถกำจัดได้โดยง่าย (Semi - Pollutive Industry)

1.1.3 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับอุตสาหกรรมที่มีของเสียมาก (Heavy Pollutive Industry)

1.2 เขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zone or Export Free Zone) เป็นนิคมอุตสาหกรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อ อุตสาหกรรมที่ผลิตหรือประกอบเพื่อการส่งออกเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในเขตนี้ จะได้รับสิทธิและผลประโยชน์ทางภาษีศุลกากร และภาษีที่เกี่ยวข้องเป็นพิเศษ

2. การแบ่งประเภทตามลักษณะ แบ่งได้เป็น

2.1 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับโรงงานโดยเฉพาะ นิคมอุตสาหกรรมแบบนี้มักเป็นนิคมอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ของนครใหญ่ ซึ่งได้รับประโยชน์จากการมีสถานีน่าน้ำสินค้าทั้งทางบก น้ำ อากาศและสาธารณูปโภค สาธารณูปการ จากนครนั้นเป็นหลัก มักประกอบด้วยอุตสาหกรรมเกี่ยวกับ การบริการ เครื่องมือกล และเครื่องจักร คลังสินค้าผลิตผล

ทางการเกษตรและเครื่องอุปโภค บริโภค เป็นต้น

- 2.2 นิคมอุตสาหกรรมที่มีบริเวณเพื่อการเคหะ นิคมอุตสาหกรรมแบบไม่มีบริเวณเพื่อการอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยร่วมกัน มักจะเป็นโรงงานขนาดย่อมทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก สถานที่ประกอบกิจการและที่อยู่อาศัยอาจอยู่ร่วมกันหรือแยกกันก็ได้
- 2.3 นิคมอุตสาหกรรมสมบูรณ์แบบ เป็นนิคมอุตสาหกรรมประเภทที่มีอาณาบริเวณกว้างขวางอาจเป็นเมืองของเมืองหลัก หรือเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น โดยมีการจัดสรรบริเวณ เพื่อการอุตสาหกรรม เคหะสถานส่วนสาธารณะ สันทนาการ ศูนย์การค้า และสิ่งอำนวยความสะดวก เท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันอย่างเป็นส่วน ภายใต้งานวางแผนอย่างกว้างขวางรอบคอบที่ก่อให้เกิดความสมดุลย์ระหว่าง ภาคการผลิต การจำหน่าย และการบริโภค

4. ความสำคัญของนิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อการพัฒนาประเทศ

นิคมอุตสาหกรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ในระดับท้องถิ่นนั้น นิคมอุตสาหกรรมมีส่วนช่วยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในส่วนภูมิภาค โดยที่รัฐได้เข้าไปช่วยเหลือด้วยการนำบริการต่าง ๆ ตามเข้าไปด้วย นอกจากนี้เมื่อมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในที่ใดก็ตาม พื้นที่บริเวณนั้นจะกลายเป็นชุมชนใหม่ที่ได้รับการวางแผนอย่างรอบคอบและกว้างขวาง ทั้งยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้วัตถุดิบ แรงงาน และ ที่ดิน ในแต่ละท้องถิ่น และช่วยเร่งรัดส่งเสริมการยกระดับสภาพการครองชีพของประชากรในท้องถิ่น

ส่วนในระดับประเทศนั้น นิคมอุตสาหกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบ้านเมืองให้เป็นไปอย่างมีระเบียบตามลักษณะของผังเมือง ช่วยจัดการด้านสภาพแวดล้อมรวมถึงควบคุมการจัดของเสียจากโรงงานเป็นแหล่งดึงดูดใจนักลงทุน และ เพิ่มการจ้างงานของประเทศ ซึ่งเป็นผลให้มีการเพิ่มรายได้และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไป ฉะนั้นนิคมอุตสาหกรรมจึงเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศที่มีประสิทธิภาพ

นิคมอุตสาหกรรมนับเป็นทั้งนโยบายและมาตรการที่สำคัญที่น่าจะได้รับการพิจารณาให้ความสนใจเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากนิคมอุตสาหกรรมที่มีอยู่นานับประการ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาชุมชนทั้งในนครหลวงและภูมิภาค ส่งเสริมอนุรักษ์สภาวะแวดล้อม และการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความสำคัญของนิคมอุตสาหกรรมที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้แก่

1. จัดปัญหาที่ตั้งโรงงาน โดยที่นิคมอุตสาหกรรม ได้จัดสรรที่ดินที่พัฒนาแล้วใน
แหล่งที่เหมาะสมเพียบพร้อมด้วยสิ่งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นแก่กิจการอุตสาหกรรม
ในราคาต่ำ
2. ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการอยู่รวมกันของอุตสาหกรรมประเภท
ต่าง ๆ อย่างเป็นสัดส่วนในด้านวัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต ขบวนการผลิต และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็น
การช่วยลดต้นทุนการผลิต

ตัวอย่างนิคมอุตสาหกรรมในประเทศต่าง ๆ

นิคมอุตสาหกรรม เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือพัฒนาเมือง
ในที่จะยกตัวอย่างของแต่ละประเทศที่มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมว่าเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลต่างๆ
กัน คือ

อินเดียนิคมอุตสาหกรรมจัดเป็นโครงการหนึ่งในแผนพัฒนา
เศรษฐกิจของประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือการผลิตในขนาดย่อมแก้ปัญหาเรื่องขาดแคลน
บริการที่จำเป็นและให้การคุ้มครองรักษาความปลอดภัย รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะ
พยายามทำให้นิคมอุตสาหกรรมขยายตัว โดยคาดว่าจะช่วยลดความคับคั่งของแหล่งอุตสาหกรรม
ในเมืองใหญ่ ๆ ลง และใช้เป็นเครื่องมือในการวางผังเมือง กระตุ้นให้อุตสาหกรรมขนาดย่อม
ตามชานเมืองและใกล้ ๆ โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เจริญขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือใน
การกระจายอุตสาหกรรมออกไปสู่เมืองเล็ก ๆ หรือตามท้องถิ่นชนบท และใช้เป็นเครื่องมือควบคุม
ความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมในเมืองและจัดระเบียบที่ตั้งโรงงานให้เหมาะสม

โดยรัฐบาลของแต่ละรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบในการก่อสร้างและจัดการ
โดยมอบให้เป็นหน้าที่ของกรมอุตสาหกรรม มีอยู่เพียงรัฐเดียวที่เทศบาลกลุ่มสหกรณ์และบริษัท
เป็นผู้ดำเนินการ คือ รัฐ Bombay

นิคมอุตสาหกรรมที่อยู่ตามชานเมือง ส่วนมากจะตั้งอยู่ใกล้ถนนสายเอก
หรือสถานีรถไฟ ส่วนนิคมอุตสาหกรรมในชนบทหรือเมืองเล็ก ๆ มักประสบปัญหา การคมนาคมไม่
สะดวก ขอบเขตตลาดจำกัด ฯลฯ

เดนมาร์ก สมาคมแห่งชาติของวิสาหกิจชาวเดนมาร์ก มีโครงการนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม และช่วยเพิ่มผลิตสมรรถภาพของอุตสาหกรรมให้สูงขึ้นด้วยการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทางอุตสาหกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีความรู้ ความสามารถ และผู้ประกอบการขนาดย่อมที่มีสถานที่ตั้งโรงงานไม่เหมาะสมเข้าไปอยู่ภายในนิคมอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมุ่งหมายจะใช้เป็นเครื่องมือเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ และหวังว่าจะช่วยให้เกิดการประหยัดจากการที่โรงงานมารวมกันเป็นจำนวนมากภายในนิคมอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรมของเดนมาร์กจัดในรูปแบบสหกรณ์

มาเลเซีย รัฐบาลได้จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของประชาชนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ไนจีเรีย กรมการพาณิชย์และอุตสาหกรรม มีโครงการนำทาง (Pilot Project) นิคมอุตสาหกรรมขนาดย่อม ใช้เนื้อที่ประมาณ 2.75 เอเคอร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม โดยรัฐบาลลงทุนจัดหาโรงงานทันสมัยให้ผู้มีความสามารถเข้าไปดำเนินการ

5. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

5.1 การจัดตั้งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

จัดตั้งขึ้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 339 โดยฯพณฯจอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติ 17 พฤศจิกายน 2514 ได้จัดตั้งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เรียกชื่อย่อว่า กนอ. ขึ้นเป็นนิติบุคคลรับโอนทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิความรับผิดชอบ ตลอดจนธุรกิจของนิคมอุตสาหกรรมบางชั้น ซึ่งเดิมเป็นของกรมโรงงานอุตสาหกรรมมาดำเนินการ และให้มีขอบเขตการดำเนินงานเกี่ยวกับพื้นที่อุตสาหกรรม 2 ลักษณะ คือ นิคมอุตสาหกรรมทั่วไปอันเป็นเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับ ประกอบอุตสาหกรรมและกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรม และเขตอุตสาหกรรมส่งออก อันเป็นเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับประกอบอุตสาหกรรมและกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมเพื่อส่งผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ จากการดำเนินการหลังจากจัดตั้งประมาณ 6 ปี ปรากฏว่าประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าวไม่มีความคล่องตัวเพียงพอ และเพื่อให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ใน

การพัฒนาอุตสาหกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น กนอ. จึงได้ขอกเลิกประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าว และใช้พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2522 แทน

5.2 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

5.2.1 จัดหาที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจัดตั้งหรือขยายนิคมอุตสาหกรรม เพื่อดำเนินธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่อง

5.2.2 ปรับปรุงที่ดินที่ได้มาเพื่อให้บริการตลอดจนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน รวมทั้งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรม

5.2.3 ให้เช่า ให้เช่าซื้อ และขายสิ่งหาริมทรัพย์ หรือ สิ่งหาริมทรัพย์ในนิคมอุตสาหกรรม หรือเพื่อประโยชน์แก่กิจการของนิคมอุตสาหกรรมโดยตรง

5.2.4 ดำเนินธุรกิจอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับกิจการอันอยู่ในวัตถุประสงค์ของ กนอ.

5.2.5 ร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นรวมทั้งการเข้าเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัด ความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือถือหุ้นในนิติบุคคลใด ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เป็นประโยชน์ หรือประโยชน์เกี่ยวเนื่องกับกิจการอันอยู่ในวัตถุประสงค์ของ กนอ.

5.2.6 ส่งเสริมและควบคุมนิคมอุตสาหกรรมของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ

5.3 หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ที่จะจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จะดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ในหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้(วารสาร กนอ. 2524:11)

5.3.1 เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในทางเกษตรกรรมต่ำ สภาพทั่วไปเป็นที่ดอน ลักษณะของดินสามารถรับน้ำหนักได้มาก ซึ่งจะประหยัดในการก่อสร้าง และมีทางระบายน้ำสู่ระบบธรรมชาติได้สะดวก

5.3.2 เป็นบริเวณที่มีการคมนาคมสะดวก ไม่ไกลจากท่าเรือ สนามบิน สถานีรถไฟ และบริการขนส่งมวลชนอื่น ๆ

5.3.3 เป็นบริเวณที่ประกอบด้วยสาธารณูปโภคครบครัน หรือมีแนวโน้มที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค

5.3.4 เป็นบริเวณที่จะสามารถวางมาตรการควบคุมสภาวะแวดล้อมได้ โดยมีให้มีผลกระทบกระเทือนถึงความสวยงามของท้องถิ่น และศูนย์กลางการท่องเที่ยวรวมตลอดถึงพื้นที่เกษตรกรรม

5.3.5 เป็นบริเวณที่มีปริมาณแรงงานและแหล่งวัตถุดิบเพียงพอที่จะป้อน
โรงงานอุตสาหกรรม

5.3.6 เป็นบริเวณที่มีขนาดของพื้นที่มากพอสมควร พร้อมทั้งจะขยาย
บริเวณของนิคมอุตสาหกรรมออกไปในอนาคต และราคาที่ดินไม่สูงเกินไป

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของการมีโรงงานอุตสาหกรรม

อุดม เกิดพิบูลย์ และคณะ (2527) อธิบายกลไกทางทฤษฎีถึงกระบวนการที่โรงงานอุตสาหกรรมซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นชนบทและใช้วัตถุดิบจากการเกษตร จะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นในบริเวณใกล้เคียงโดยได้สร้างแบบจำลองทางทฤษฎี (conceptual model) ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปตั้งอยู่ในท้องถิ่นชนบทแล้วในขั้นแรกจะเกิดผลกระทบ (impact) ซึ่งจะทำให้มีการสนองตอบ (response) จากประชากรในชุมชนนั้น และการสนองตอบนี้เองที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง ประกอบกับการขยายตัวของอุปสงค์และรายได้ ทั้งสองส่วนนี้จะร่วมกันเป็นพลังผลักดันให้เศรษฐกิจขยายตัว ตามแบบจำลองนี้ผลกระทบมีหน้าที่เป็นแรงกระตุ้นเท่านั้น ส่วนกลไกสำคัญที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและความสำเร็จของมาตรการที่อาศัยแนวความคิดนี้มาใช้ จะขึ้นอยู่กับการสนองตอบว่ามีลักษณะอย่างไร และเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายหรือไม่ ผลกระทบและการสนองตอบที่เกิดขึ้นจะมีทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องและขึ้นอยู่กับซึ่งกันและกัน โดยสรุปได้ดังนี้คือ

1. ผลกระทบ เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาอยู่ในชนบทจะมีผลกระทบต่อชุมชน 2 ด้าน คือ

1.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่โรงงานอุตสาหกรรมนำเข้ามาสู่ชนบท ที่สำคัญก็คือ โอกาสในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ การมีรายได้และการมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure)

1.2 ผลกระทบทางสังคม ได้แก่ การที่มีบุคคลในกลุ่มอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น มีการอพยพของบุคคลต่างอาชีพ ต่างภูมิภาคเข้ามาอยู่ในท้องถิ่น มีการเปลี่ยนอาชีพและการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยของคนในท้องถิ่น มีค่านิยมใหม่ขึ้นมาจากภายนอก และที่เกิดขึ้นเองภายในชุมชน

2. การสนองตอบ ผลกระทบทั้งสองด้าน จะก่อให้เกิดการสนองตอบ คือ

2.1 การสนองตอบทางเศรษฐกิจ การสนองตอบทางด้านนี้จะปรากฏออกมาในลักษณะการติดต่อซื้อขาย ระหว่างชาวชนบทในท้องถิ่นกับโรงงานอุตสาหกรรม การอพยพของแรงงานจากท้องถิ่นในบริเวณรอบนอก และจากภายนอกท้องถิ่น ที่มาทำงานในโรงงานและในบริเวณใกล้เคียงโรงงาน และผลกระทบภายนอกที่จะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่บริเวณนั้น

2.2 การสนองตอบทางสังคม การสนองตอบต่อแรงกระตุ้นทางสังคม ที่โรงงานก่อให้เกิดขึ้นนั้นเราแบ่งออกได้ว่ามีอยู่ 3 ลักษณะ คือ จะทำให้เกิดกลุ่มชนทางสังคมที่มีความแตกต่างกันทางด้านอาชีพ รายได้ และฐานะทางสังคม โครงสร้างของครอบครัวและค่านิยมตามวัฒนธรรมประเพณีเริ่มเปลี่ยนแปลง และเริ่มมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์และรักษาสถานภาพทางสังคม

R. Weitz (1977) กล่าวว่า การเกิดหน่วยธุรกิจ หรือภาคการผลิต เช่น โรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในชุมชนท้องถิ่น นอกจากจะมีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัดแล้วผลกระทบที่ติดตามมาคือ ด้านสังคม ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างบุคคล และการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมที่เกิดจากเปลี่ยนอาชีพ และจากการที่มีบุคคลต่างอาชีพเข้ามาอยู่ในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เคยเป็นมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งอาศัยครอบครัวเป็นศูนย์กลาง และมีเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องกัน ก็จะเปลี่ยนเป็นครอบครัวอิสระที่ต่างคนต่างอยู่ การติดต่อสมาคมระหว่างบุคคลก็เปลี่ยนไปจากความสัมพันธ์ระหว่างญาติและมิตร เป็นการติดต่อในทางธุรกิจและตามหน้าที่ ความรู้สึกที่เคยเป็นมิตรและช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็กลายเป็นการแข่งขันเพื่อแสวงหาประโยชน์ให้กับตัวเอง

สำหรับผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการมีโรงงานเข้ามาตั้งในชนบทนี้ ได้มีการศึกษาจากเหตุการณ์จริงในภาคตะวันตกของประเทศไอร์แลนด์ ของ M.E Cawley ซึ่งพบว่าเมื่อมีคนขึ้นกลางเข้ามาอยู่ และคนในท้องถิ่นบางส่วนเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรมาเป็นคนงานในโรงงานซึ่งเป็นอาชีพแบบคนเมือง ทำให้ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนอ่อนลง มีแนวโน้มที่จะแตกกระจายเกิดขึ้น คือในการประกอบอาชีพ ซึ่งแต่เดิมนักทำอยู่ใกล้ ๆ บ้าน และเป็นการทำงานเพื่อครอบครัวและญาติมิตร ก็เปลี่ยนไปเป็นการทำงานเพื่อบุคคลภายนอก กิจกรรมทางสังคมที่เคยกระทำเพื่อชุมชนก็มัน้อยลง การมีคนเข้ามาอยู่ใหม่ที่เป็นผู้แปลกปลอมทั้งอาชีพและภูมิหลัง ทำให้เกิดการแตกแยกของชุมชนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ คนเก่า กับ คนใหม่ ซึ่งขัดแย้งและแข่งขันกันในการเข้ามาเป็นผู้นำของชุมชนทำให้โครงสร้างของลำดับฐานะของบุคคลที่เคยมีอยู่ถูกรบกวนกระเทือน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) จากการศึกษาสภาพสังคม-เศรษฐกิจของพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ในพื้นที่ 3 จังหวัด (ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง) ได้คาดคะเนผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ-สังคม ของพื้นที่ดังกล่าว หากมีการพัฒนาตามแผนเดิมรูป จะเกิดผลดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างเศรษฐกิจส่วนรวมจะค่อยๆ เปลี่ยนจากเกษตรกรรมมาเน้นอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการตอบสนองจากเอกชนมาลงทุน
2. นอกจากภาคอุตสาหกรรมจะมีบทบาทมากขึ้นแล้ว องค์ประกอบของภาคอุตสาหกรรมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย คืออุตสาหกรรมอื่น ๆ จะมีความสำคัญมากขึ้น นอกเหนือจากอุตสาหกรรม

แปรรูปทางการเกษตร ซึ่งเป็นประเภทของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในพื้นที่ โดยที่จังหวัดชลบุรีจะเกิดอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเพิ่มขึ้น (Labor-Intensive Industries) หรืออุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรเป็นฐาน (Resource - Based Industries)

3. ประชากรในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดจะสูงขึ้นทั้งที่เพิ่มตามปกติ และการย้ายถิ่นของแรงงานการย้ายถิ่นที่จะเกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนา มีลักษณะไม่เหมือนกัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เช่นในระยะแรกของการพัฒนาโครงการพื้นฐานจะมีการย้ายถิ่นของกรรมกรก่อสร้างเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการวางแผนสวัสดิการของชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการ

4. โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก จะก่อให้เกิดการจ้างงานมากขึ้นทั้งในทางตรงและทางอ้อม หากเป็นไปตามแผนงาน โครงการพัฒนานี้จะสร้างงานโดยตรงขึ้นประมาณ 62,600 งาน ซึ่งส่วนใหญ่ คือประมาณร้อยละ 43.8 จะอยู่ที่แหลมฉบังอันเป็นเขตอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารและอุตสาหกรรมส่งออก ในทางอ้อมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสาขา การค้า และบริการ จะมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับภาคเกษตร

5. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม บริการและการค้ามากขึ้น คาดว่าจะมีผลทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงขึ้นแต่จะมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้เพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับระหว่างภูมิภาค และในระดับระหว่างชุมชนในจังหวัดเอง ในระหว่างภูมิภาคนอกจากกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกนับว่ามีผลผลิตมวลรวมต่อหัวสูงที่สุด โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จะทำให้เกิดผลผลิตมวลรวมมากขึ้นอีก นอกจากนี้เมื่อรัฐบาลต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อพัฒนาภูมิภาคนี้ ทรัพยากรที่จะใช้พัฒนาภูมิภาคอื่นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าก็จะมีน้อยลง ในระดับระหว่างชุมชนของจังหวัดเอง รายได้ที่เกิดขึ้น จะไปเลี้ยงการเติบโตภายในตัวเมือง ลักษณะการกระจายรายได้ในชนบทจะเลวลงแรงงานในวัยทำงานจะอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง ในชนบทจะมีแต่ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในวัยแรงงานทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจลดลงอำนาจการซื้อก็ลดลงผู้ที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือประมงจะมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม บริการ และการพาณิชย์

6. แม้ในปัจจุบัน จังหวัดทั้งสามนับว่ามีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอยู่ในระดับค่อนข้างดีเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ แต่การเพิ่มของประชากรและโครงสร้างเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปจะมีผลทำให้ความต้องการในเรื่องดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องน้ำ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างประชากรในชุมชนเดิมกับชุมชนใหม่หรือในระหว่างภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรม

ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่เกิดขึ้นในด้านลบ ได้แก่ สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพทางนิเวศวิทยาจะถูกทำลายและได้รับผลเสียหายจากโครงการอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยลงสู่ทะเล เพราะที่ลุ่มน้ำลิ่งคมไทยยังไม่เคยประสบผลสำเร็จในการควบคุมภาวะมลพิษหรือความเสียหายอื่น ๆ ที่เป็นผลจาก

อุตสาหกรรมมาก่อนเลย สำหรับในด้านค่านิยมและความเชื่อ นอกจากการเกิดค่านิยมใหม่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นค่านิยมสมัยใหม่ ในการทำงานของคนบางกลุ่มแล้ว ในภาพรวมความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาแต่เดิมจะถูกสั่นคลอน ลักษณะบริโภคนิยมจะสูงขึ้น การรับความเชื่อและค่านิยมใหม่เป็นไปอย่างฉาบฉวย เมื่อประกอบกับการถูกคุกคามของวัฒนธรรมดั้งเดิม ชุมชนในพื้นที่ที่มีแนวโน้มที่จะขาดเสถียรภาพทางจิตใจลดลงระบบเครือญาติในชุมชนหมดไป รูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะเปลี่ยนเป็นแบบทุนนิยม คือ ห่างเหินต่อกันและเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผลมากกว่าเชิงอารมณ์ความรู้สึก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศักดิ์สิทธิ์ ศุภสุเมฆ กล่าวว่าเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการจัดตั้งและดำเนินงานทั้งหมดของการนิคมอุตสาหกรรม คือ

1. การเข้าใช้พื้นที่ภายในนิคมอุตสาหกรรมโดยโรงงานต่างๆ หมายถึงความสามารถในการดึงดูดใจให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม
2. การเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพในการทำงาน ค่าเนื้องานทางธุรกิจของกิจการที่เข้ามาตั้งในนิคมอุตสาหกรรม โดยการเปรียบเทียบการดำเนินงานก่อนหน้าที่จะเข้ามาตั้งในนิคมอุตสาหกรรมและภายหลังที่มาตั้งแล้ว เป็นการวัดประสิทธิภาพที่ควรเพิ่มขึ้นของกิจการเหล่านั้น
3. การวัดความเจริญเติบโตในรูปของรายได้และการจ้างงาน นั่นคือ จะต้องมีการประเมินผล การเปลี่ยนแปลงรายได้ในระดับท้องถิ่นที่นิคมอุตสาหกรรมนั้นตั้งอยู่ว่าภายหลังจากที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมในท้องถิ่นนั้นแล้ว ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีการเพิ่มขึ้นของโอกาสการจ้างงาน
4. ผลตอบแทนที่รัฐบาลจะได้รับจากการลงทุน ในการใช้หลักเกณฑ์นี้ยากที่จะเป็นเครื่องวัดได้โดยตรง เพราะในการตั้งนิคมอุตสาหกรรมรัฐบาลมิได้มีจุดมุ่งหมายในการตั้งขึ้นเพื่อที่จะแสวงหากำไร หรือเป็นรายได้ให้รัฐโดยตรง ดังนั้นการวัดความสำเร็จโดยวิธีนี้เป็น การวัดความสำเร็จที่รัฐบาลจะได้รับจากการลงทุนจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมทางอ้อม เช่น ภาษีที่รัฐบาลจะได้รับจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรม การที่ประชาชนมีงานทำเพิ่มขึ้น การลดการอพยพของประชาชนเข้าสู่เมืองหลวง

ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์ (2521) ศึกษาผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเมื่อเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ ก่อให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจแก่ท้องถิ่น เช่น การคลังส่วนท้องถิ่น การสร้าง การจ้างงาน การยกระดับรายได้ การฝึกทักษะในแรงงาน เป็นต้น การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นพลังดึงดูดการอพยพของประชากรที่มาหางานทำ จึงเป็นเขตย้ายเข้าของประชากร แทนที่จะเป็นเขตย้ายออกดังในสมัยก่อนที่จะมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเกิดขึ้น

ฐิติ ไชบัวเทศ (2525) ศึกษาบทบาทของนิคมอุตสาหกรรมบางชั้นที่มีต่อการขยายตัวของชุมชนนั้น ผลที่เกิดขึ้นมีการขยายตัวของชุมชนที่เกิดจากอิทธิพลของนิคมฯ แห่งนี้ทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม เป็นการกระจายตัวที่ไม่เป็นระเบียบและสอดคล้องกับผังเมือง ที่พักอาศัยและโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ปะปนกันในเขตชานเมือง โดยเฉพาะบริเวณรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมบางชั้น

อุศนา จันทรหอม (2526) ศึกษาว่าเมื่อมีอุตสาหกรรมเกิดขึ้นทำให้มีเส้นทางคมนาคมสะดวกมีสาธารณูปโภคเกิดขึ้น แต่ผลที่ตามมาคือการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทางการเกษตร และอุตสาหกรรมที่มีอยู่ส่วนใหญ่พึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอก ทำให้อุตสาหกรรมภายในขาดความเชื่อมโยงกัน ขาดแคลนแรงงานฝีมือ แหล่งงานขยายตัวเพิ่มขึ้น รายได้ประชากรเพิ่มสูงขึ้น

ดวงกมล ชัยมงคล (2534) จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมส่งผลให้เมืองเติบโตขึ้น ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถจัดเก็บรายได้จากท้องถิ่นนำส่งรัฐบาลส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นตามสถาปัตยกรรมปราศจากการวางแผนรองรับ ทำให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อเกี่ยวเนื่องกันต่อการใช้ที่ดิน การพัฒนาเมือง และคุณภาพสิ่งแวดล้อม